TA'LIM KLASTERI SHAROITIDA TALABALARNING LOYIHALASH KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH MAZMUNI VA TASHKILIY-PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

Sultanova Dilnura Abdurashidovna
CHDPU, Menejment kafedrasi katta o'qituvchisi
CHDPU, Menejment kafedrasi mustaqil izlanuvchisi
sultanovadilnura069@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada ta'lim klasteri sharoitida talabalarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirishning mazmuni, tarkibiy tuzilmasi hamda tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlari ilmiy jihatdan asoslangan. Ta'lim klasterining integrativ muhiti talabalarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish, boshqaruv va innovatsion loyihalarni ishlab chiqish ko'nikmalarini shakllantirish uchun samarali platforma ekanligi asoslab berilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirishning samaradorligi maxsus pedagogik shart-sharoitlar, klaster asosidagi amaliy faoliyat va refleksiv baholash tizimini joriy etish orqali ta'minlanadi.

Kalit so'zlar: ta'lim klasteri, loyihalash kompetensiyasi, menejment ta'limi, kompetensiyaviy yondashuv, loyihaviy ta'lim, pedagogik shart-sharoitlar, innovatsion rivojlanish, refleksiya.

Zamonaviy ta'lim tizimining transformatsiyasi sharoitida oliy ta'lim muassasalari oldida raqobatbardosh, innovatsion fikrlovchi va mustaqil qaror qabul qila oladigan mutaxassislarni tayyorlash muhim vazifa hisoblanadi. Ayniqsa, menejment yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun loyihalash kompetensiyasi muhim kasbiy kompetensiyalardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Chunki zamonaviy menejer nafaqat mavjud boshqaruv jarayonlarini samarali tashkil etishi, balki ta'lim muassasasining istiqboldagi rivojlanishini ta'minlovchi innovatsion loyihalarni ishlab chiqishi, ularni amalga oshirishi va natijalarini baholashi lozim.

So'nggi yillarda ta'lim tizimida klaster yondashuvi keng joriy etilmoqda. Ta'lim klasteri oliy ta'lim muassasalari, umumta'lim maktablari, malaka oshirish markazlari, mahalliy boshqaruv organlari hamda boshqa ijtimoiy hamkor subyektlarning o'zaro integratsiyalashgan hamkorlik tizimini ifodalaydi. Mazkur integratsiya talabalarning nazariy bilimlarini real amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish, kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish hamda boshqaruv faoliyatiga tayyorlash uchun qulay pedagogik muhit yaratadi. Ta'lim klasteri sharoitida talabalar real muammolarni aniqlash, ularni tahlil qilish, loyihalar ishlab chiqish va amalga oshirish orqali amaliy tajriba orttiradilar.

Loyihalash kompetensiyasi shaxsning muammolarni aniqlash, maqsad va vazifalarni belgilash, loyiha faoliyatini rejalashtirish, resurslarni boshqarish, natijalarni baholash hamda faoliyatni takomillashtirishga qaratilgan bilim, ko'nikma, malaka va shaxsiy sifatlar majmuasini ifodalaydi. Ushbu kompetensiya zamonaviy menejerning kasbiy faoliyatida muhim o'rin egallaydi, chunki u tashkilot rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiluvchi innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqish imkonini beradi.

Tadqiqot jarayonida ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, pedagogik kuzatish, so'rovnoma, suhbat hamda loyihaviy faoliyat natijalarini o'rganish metodlaridan foydalanildi.

Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy yondashuv, tizimli yondashuv hamda loyihaviy ta'lim metodologiyasi tashkil etdi. Mazkur yondashuvlar asosida talabalarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari va shart-sharoitlari tahlil qilindi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarning loyihalash kompetensiyasi o'zaro bog'liq bir necha komponentlardan tashkil topadi. Motivatsion komponent talabalarning kasbiy faoliyatga bo'lgan qiziqishi, innovatsion faoliyatga tayyorligi hamda o'zini rivojlantirishga intilishini ifodalaydi. Ta'lim klasteri muhiti talabalarda real muammolarni hal qilish orqali kasbiy motivatsiyani shakllantirishga xizmat qiladi. Talabalar o'z faoliyatining amaliy ahamiyatini anglagan holda, loyihaviy faoliyatga faol jalb etiladilar.

Kognitiv komponent talabalarning loyiha menejmenti, strategik rejalashtirish, boshqaruv asoslari, monitoring va baholash usullari haqidagi bilimlarini o'z ichiga oladi. Ushbu bilimlar talabalarga loyiha faoliyatini ilmiy asoslangan holda tashkil etish imkonini beradi. Ta'lim klasteri sharoitida talabalar nazariy bilimlarini amaliy faoliyatda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar, bu esa bilimlarning mustahkam o'zlashtirilishini ta'minlaydi.

Operatsion-amaliy komponent talabalarning loyiha faoliyatini tashkil etish bilan bog'liq ko'nikmalarini ifodalaydi. Bu komponent doirasida talabalar muammolarni aniqlash, loyiha maqsadlarini belgilash, loyiha rejasini ishlab chiqish, resurslarni boshqarish, loyiha natijalarini baholash kabi amaliy ko'nikmalarni egallaydilar. Ta'lim klasteri doirasida tashkil etilgan amaliy faoliyat talabalarning ushbu ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kommunikativ komponent talabalarning jamoada ishlash, samarali muloqot qilish, hamkorlikni tashkil etish hamda manfaatdor tomonlar bilan o'zaro aloqalarni yo'lga qo'yish ko'nikmalarini o'z ichiga oladi. Loyihaviy faoliyat jarayonida talabalar turli subyektlar bilan hamkorlik qilish orqali kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantiradilar.

Refleksiv komponent talabalarning o'z faoliyatini tahlil qilish, natijalarni baholash hamda faoliyatni takomillashtirish qobiliyatini ifodalaydi. Refleksiya talabalarga o'z faoliyatining kuchli va zaif tomonlarini aniqlash hamda kelgusida yanada samarali faoliyat yuritish imkonini beradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarning loyihalash kompetensiyalarini samarali rivojlantirish uchun muayyan tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlarni yaratish zarur. Avvalo, ta'lim klasteri asosida integratsiyalashgan ta'lim muhitini yaratish muhim ahamiyatga ega. Bunday muhit talabalarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish, real muammolarni hal qilish hamda kasbiy tajriba orttirish imkonini beradi.

Shuningdek, loyihaviy ta'lim texnologiyalarini o'quv jarayoniga joriy etish muhim hisoblanadi. Loyihaviy ta'lim talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirish hamda kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Talabalar loyihaviy faoliyat jarayonida mustaqil qaror qabul qilish, mas'uliyatni his qilish hamda faoliyat natijalari uchun javob berish ko'nikmalarini egallaydilar.

Amaliy faoliyatni tashkil etish ham muhim pedagogik shartlardan biri hisoblanadi. Talabalar real ta'lim muassasalarida loyihalar ishlab chiqish va amalga oshirish orqali amaliy tajriba orttiradilar. Bu esa ularning kasbiy tayyorgarlik darajasini oshiradi.

Bundan tashqari, refleksiv baholash tizimini joriy etish ham muhim ahamiyatga ega. Refleksiv baholash talabalarning o'z faoliyatini tahlil qilish, natijalarni baholash hamda faoliyatni takomillashtirish imkonini beradi. Bu esa kompetensiyalarning uzluksiz rivojlanishini ta'minlaydi

Pedagogik qo‘llab-quvvatlash ham muhim shartlardan biri hisoblanadi. O‘qituvchi loyihaviy faoliyat jarayonida maslahatchi, yo‘naltiruvchi va fasilitator sifatida faoliyat yuritadi. Bu esa talabalarning mustaqil faoliyatini samarali tashkil etishga yordam beradi.

Ta’lim klasteri sharoitida talabalarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish zamonaviy ta’lim tizimining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ta’lim klasteri talabalarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan integratsiya qilish, kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish hamda innovatsion fikrlovchi mutaxassislarni tayyorlash uchun samarali pedagogik muhit yaratadi. Tadqiqot natijalari loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish ta’lim klasteri muhitini yaratish, loyihaviy ta’lim texnologiyalarini joriy etish, amaliy faoliyatni tashkil etish hamda refleksiv baholash tizimini qo‘llash orqali samarali amalga oshirilishini ko‘rsatdi. Mazkur yondashuv zamonaviy talablar asosida raqobatbardosh, innovatsion fikrlovchi va kasbiy faoliyatga tayyor menejerlarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Ta’lim klasteri sharoitida talabalarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish jarayoni tizimli, bosqichma-bosqich va uzluksiz xarakterga ega bo‘lib, u o‘quv, amaliy va refleksiv faoliyatning o‘zaro integratsiyasi asosida amalga oshiriladi. Ushbu jarayonda talaba passiv bilim oluvchi subyektdan faol loyiha yaratuvchi va boshqaruvchi subyektga aylanadi. Bu esa talabaning kasbiy identifikatsiyasini shakllantirishga, o‘z kasbiy rolini anglashiga hamda kelajakdagi boshqaruv faoliyatiga psixologik va kasbiy tayyorgarligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Ta’lim klasteri doirasida tashkil etilgan loyihaviy faoliyat talabalarga real boshqaruv jarayonlarini kuzatish, tahlil qilish va unda bevosita ishtirok etish imkonini beradi. Xususan, talabalar umumta’lim maktablari faoliyatini o‘rganish, ta’lim sifatini oshirishga qaratilgan loyihalarni ishlab chiqish, ta’lim jarayonini takomillashtirish bo‘yicha innovatsion takliflar ishlab chiqish kabi faoliyatlarga jalb etiladi. Bu jarayon talabalarning analitik fikrlash, muammolarni aniqlash va ularni hal etish, strategik rejalashtirish hamda boshqaruv qarorlarini qabul qilish kompetensiyalarini rivojlantiradi.

Shuningdek, ta’lim klasteri sharoitida loyihaviy faoliyatni tashkil etish talabalarda liderlik sifatlarini shakllantirishga ham xizmat qiladi. Loyihaviy faoliyat jarayonida talabalar jamoa bilan ishlash, vazifalarni taqsimlash, jamoani umumiy maqsad sari yo‘naltirish hamda samarali boshqaruvni amalga oshirish ko‘nikmalarini egallaydilar. Bu esa ularning kelgusidagi kasbiy faoliyatida samarali menejer sifatida faoliyat yuritishiga zamin yaratadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, ta’lim klasteri sharoitida loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish talabalarning mustaqil fikrlash darajasini oshiradi, ularning ijodiy salohiyatini rivojlantiradi hamda innovatsion faoliyatga tayyorligini shakllantiradi. Ayniqsa, loyihaviy faoliyat jarayonida talabalar real muammolarni hal qilish orqali o‘z bilimlarini mustahkamlaydilar va yangi bilimlarni mustaqil ravishda egallashga o‘rganadilar. Bu esa zamonaviy ta’limning asosiy talablaridan biri hisoblangan mustaqil ta’lim olish kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, ta’lim klasteri talabalarning kasbiy moslashuv jarayonini tezlashtirishga yordam beradi. Talabalar o‘qish davridayoq real ish muhitiga moslashadilar, bu esa ularning kelgusidagi kasbiy faoliyatini samarali boshlash imkonini yaratadi. Shu bilan birga, ta’lim klasteri doirasida tashkil etilgan hamkorlik oliy ta’lim muassasalari va ta’lim muassasalari o‘rtasidagi aloqalarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Talabalarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish ham muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari loyihalarni rejalashtirish, amalga oshirish va monitoring qilish jarayonini samarali tashkil etish imkonini beradi. Talabalar loyiha faoliyatida raqamli vositalardan foydalanish orqali zamonaviy boshqaruv texnologiyalarini o‘zlashtiradilar, bu esa ularning kasbiy tayyorgarlik darajasini oshiradi.

Ta’lim klasteri sharoitida loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish natijasida talabalar quyidagi kasbiy sifatlarni egallaydilar:

– strategik fikrlash qobiliyati;
– boshqaruv qarorlarini qabul qilish ko‘nikmasi;
– innovatsion faoliyatga tayyorlik;
– jamoada ishlash qobiliyati;
– muammolarni tahlil qilish va hal etish qobiliyati;
– kasbiy mas’uliyat hissi;
– o‘z faoliyatini tahlil qilish va takomillashtirish qobiliyati.

Mazkur sifatlar zamonaviy menejerning asosiy kasbiy kompetensiyalarini tashkil etadi va uning samarali faoliyat yuritishini ta’minlaydi.

Umuman olganda, ta’lim klasteri sharoitida talabalarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish tizimli pedagogik jarayon bo‘lib, u talabalarning kasbiy tayyorgarligini oshirish, ularni zamonaviy boshqaruv faoliyatiga tayyorlash hamda raqobatbardosh mutaxassis sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Ta’lim klasteri asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni talabalarning kasbiy rivojlanishi uchun samarali pedagogik muhit yaratadi va ularning kelgusidagi kasbiy faoliyatida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi PF–5712-son Farmoni. O‘zbekiston Respublikasi xalq ta’limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi // Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF–60-son Farmoni. 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi
3. Sharipov Sh.S. Ta’lim menejmenti asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. – 256 b.
4. Drucker P. Management Challenges for the 21st Century. – New York: Harper Business, 2001. – 224 p.
5. Kerzner H. Project Management: A Systems Approach to Planning, Scheduling, and Controlling. – New York: Wiley, 2017. – 848
6. *7. Ясвин В. А., Абилова Г. В.* Модель организации проектной деятельности руководителей в сфере образования в процессе повышения их квалификации // Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия Акмеология образования. Психология развития. 2025
7. 8. O.Chernenko. Pedagogical conditions fortheformation of future teachers' competence in management of educational projects// International scientific journal «Grail of Science» |No39 (May, 2024)